

CULTUURMONITOR

ZEELAND

NULMETING

HET **pon** | **telos**

pyrrhula

RESEARCH CONSULTANTS

Boekmanstichting
Kenniscentrum voor kunst,
cultuur en beleid

CULTUURMONITOR ZEELAND

NULMETING

Nulmeting cultuurmonitor, gecoördineerd door de Boekmanstichting.

Uitvoering benchmark, research community en verdiepende gesprekken door Het PON | Telos en Pyrrhula Research Consultants, met medewerking van de Boekmanstichting en HZ Kenniscentrum Zeeuwse Samenleving.

INHOUDSOPGAVE

Nulmeting cultuurmonitor	6
belangrijkste bevindingen	8
Achtergrond en aanpak	10
Benchmark zeeland	12
Research community	16
Verdiepende gesprekken	21
Vervolg en praktische informatie	25

‘Het Zeeuwse culturele aanbod is een aanbod dat niet onder doet voor wat er landelijk gebeurt.’

NULMETING CULTUURMONITOR

In 2018 publiceerde de Provincie Zeeland het cultuurprofiel *Samen in zee*. Hierin wordt omschreven hoe de provincie zich op cultureel vlak onderscheidt en welke kansen en uitdagingen er liggen om dit onderscheidend vermogen te vergroten (Evenhuis 2018). Het cultuurprofiel en bijbehorend bidbook laten zien dat samenwerking een van de strategieën is om deze kansen en uitdagingen tegemoet te treden. De verschillende gemeenten met elk een eigen (culturele) infrastructuur zouden complementair moeten zijn. In 2022 toont een rondgang langs enkele stakeholders dat de samenwerking op verschillende vlakken inmiddels vastere vorm heeft gekregen (Dool 2022).

NULMETING CULTUURMONITOR

Om onder meer de resultaten van deze inspanningen te kunnen volgen, heeft de Provincie Zeeland de intentie om een meerjarige monitor op te zetten die de culturele sector in de provincie in beeld brengt. Een eerste stap op weg naar de realisatie van een dergelijke monitor is een nulmeting waarbij zowel de bestaande kennisbehoefte als de beschikbare gegevens worden geïnventariseerd.

De Boekmanstichting werd gevraagd om deze nulmeting uit te voeren en pakte dit op in samenwerking met onderzoekers van Het PON | Telos en Pyrrhula Research Consultants. De resultaten hiervan zijn vastgelegd in dit dossier.

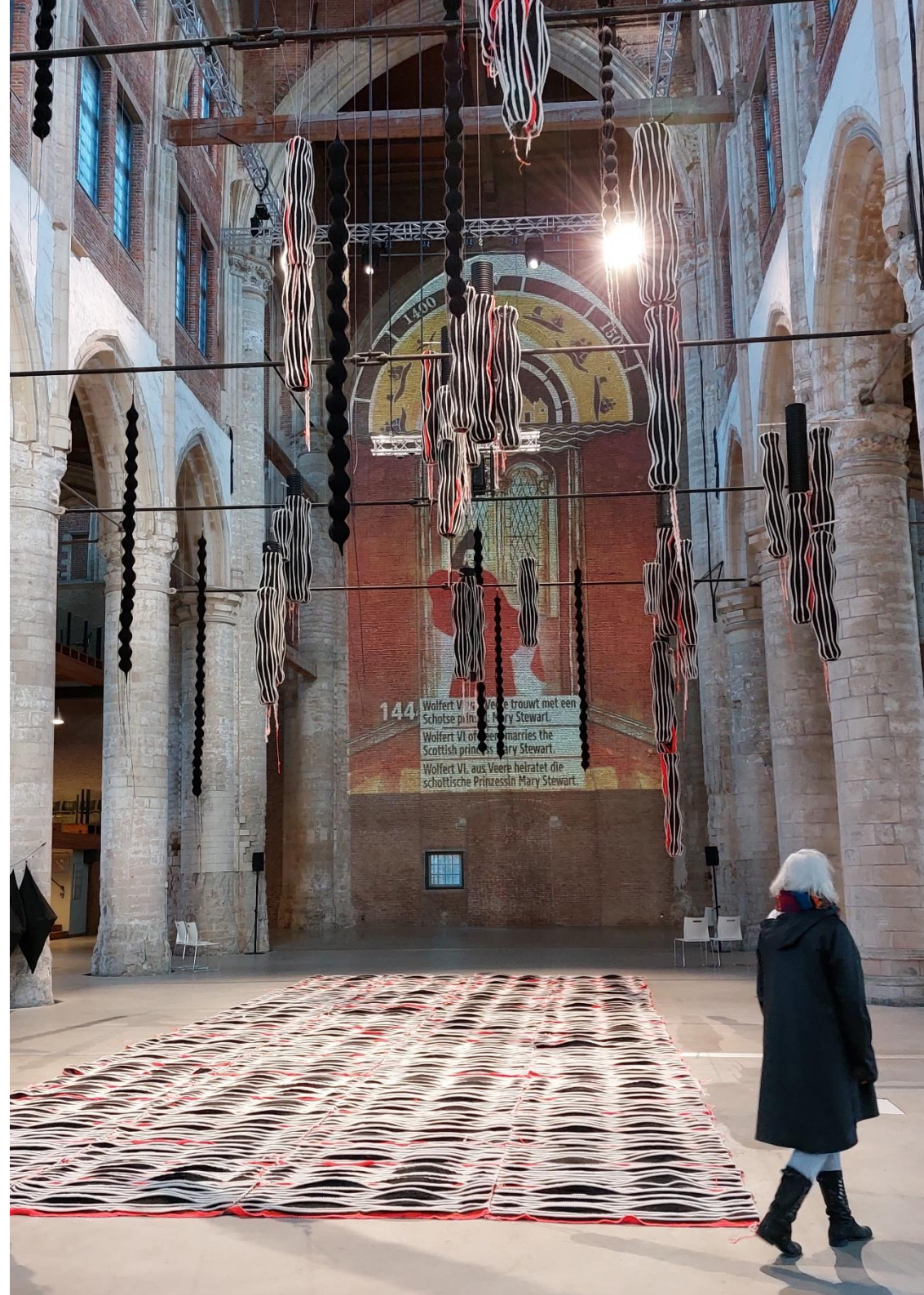
Het dossier bestaat uit verschillende onderdelen:

- Slides waarin de meest in het oog springende bevindingen zijn gepresenteerd (bijlage 1);
- Een tekstuele uitwerking van de inzichten die zijn ontstaan vanuit het benchmarkonderzoek;
- De tabellen van de benchmark waarin gegevens van zowel Zeeland als Nederland worden gegeven en de positie van Zeeland ten opzichte van de andere provincies valt af te lezen (bijlage 2);
- Een tekstuele uitwerking van de resultaten die binnen de *research community* en gesprekken met stakeholders uit de Zeeuwse culturele en creatieve sector zijn opgehaald.

BELANGRIJKSTE BEVINDINGEN

Hieronder volgen enkele van de meest in het oog springende resultaten. Een meer uitgebreid overzicht van de belangrijkste opbrengsten is te vinden in bijlage 1.

Grote kerk Veere, foto: Annelien bij de Vaate

BELANGRIJKSTE BEVINDINGEN

Cultureel kapitaal

De provincie Zeeland heeft een rijk cultureel aanbod: per hoofd van de bevolking zijn er relatief veel culturele voorzieningen.

Daarentegen zijn er relatief weinig activiteiten of voorstellingen wanneer we dit vergelijken met andere provincies. Uit de gesprekken blijkt eveneens dat de spreiding van activiteiten beter kan in termen van geografie, tijd en doelgroepen. Zo heerst het gevoel dat de jongeren beter bereikt kunnen worden, en er vooral seizoensgebonden aanbod is.

Wensen vanuit de sector: meer inzicht in elkaars activiteiten, meer netwerken en aanbod laten complimenteren. Ketenbreed wordt ook aanbod gemist op het gebied van de beeldende kunst: van opleiding en presentatieplekken tot een 'topmuseum' dat ook toeristen trekken.

Sociaal kapitaal

Het bezoek aan het rijke culturele aanbod in Zeeland blijft achter. Ten opzichte van andere provincies scoort Zeeland laag in het bezoek aan musea, verschillende podiumkunstvoorstellingen, bioscopen en activiteiten bij bibliotheken. Daarnaast beoefenen Zeeuwen in hun vrije tijd minder cultuur dan de gemiddelde Nederlander. Toch is er veel draagvlak voor cultuur;

Zeeland kent in 2020 relatief de meeste inwoners die lid, vrijwilliger en/of donateur zijn bij een culturele vereniging of hobbyclub. Deze betrokkenheid zien we ook terug bij de stakeholders: er wordt met trots gesproken over de Zeeuwse cultuur en het onderscheidende vermogen van de provincie.

Wensen vanuit de sector: meer inzicht en kennis van (potentieel) publiek en verbinding met brede maatschappelijke thema's.

Economisch kapitaal

De culturele en creatieve werkgelegenheid is beperkt in de provincie. Er zijn weinig bedrijven in de creatieve sector en als gevolg daarvan zijn er ook weinig banen te vinden die binnen de sector vallen. De totale uitgaven aan cultuur van de Zeeuwse gemeenten gezamenlijk is relatief laag. De uitgaven aan cultuur van de provincie scoort daarentegen relatief hoog.

Wensen vanuit de sector: er bestaat een grote behoefte aan goede inzichten om een gezamenlijke aanpak te bepalen die de sector binnen Zeeland gezond, relevant en breed gedragen de toekomst in brengt.

ACHTERGROND EN AANPAK

Met de nulmeting legt de provincie Zeeland de basis voor een structureler monitoringsinstrument voor cultuur in Zeeland, dat later (afhankelijk van de behoeften en vragen uit het veld) uitgebouwd kan worden met indicatoren.

ACHTERGROND EN AANPAK

De wens van de Provincie Zeeland bij de monitor is om zowel de culturele staat van Zeeland af te zetten tegen andere provincies in Nederland, als specifieke Zeeuwse kenmerken te kunnen herkennen.

Tegelijkertijd brengt deze integrale aanpak hiaten in beschikbare kennis en informatie aan het licht die het moeilijk maken om gezamenlijk richting te geven aan de toekomst van de sector. De monitor moet dan ook relevante inzichten opleveren voor beleidsmakers en helpen om toekomstige beeldvorming inhoudelijk beter te ondersteunen.

Voor de nulmeting is een aanpak met verschillende onderdelen gehanteerd. In eerste instantie zijn met de Provincie Zeeland als opdrachtgever enkele gesprekken gevoerd om een beeld te krijgen van de sector en de informatiebehoefte van de provincie. Daarna is gekeken welke indicatoren al beschikbaar waren om deze vervolgens bijeen te brengen. Dit vormt de basis voor de benchmark. In de benchmark zijn de resultaten omgerekend naar waarden per hoofd van de bevolking en vervolgens afgezet tegen de waarden in de andere Nederlandse provincies om te zien hoe Zeeland zich tot deze provincies verhoudt. De resultaten hiervan zijn beschreven in het volgende hoofdstuk en een

de onderliggende data zijn op geaggregeerd niveau beschikbaar gesteld in bijlage 2. Een deel van de economische gegevens zijn verzameld door het Kenniscentrum Zeeuwse Samenleving.

Om ook te zien wat de verdere wensen in het veld zijn en welke informatie daar verder nog aanwezig is, zijn meerdere groepsgesprekken georganiseerd. Mede vanwege de beperkende maatregelen die het coronavirus met zich meeneemt, is gekozen om hiertoe deels een zogeheten *research community* te organiseren.

Dit houdt in dat we in een periode van enkele dagen een online forumgesprek voeren waarin verschillende stakeholders in het culturele veld. Hierin wordt geïnventariseerd welke gegevens via de regionale spelers beschikbaar zijn om het ontstane beeld te verrijken. Deze *research community* is opgezet en gemodereerd door Het Pon | Telos. De opbrengsten hiervan zijn nog aangevuld met twee groepsgesprekken waarbij lokale cultuurambtenaren en vertegenwoordigers van culturele organisaties zijn bevestigd. De opbrengsten van al deze rondes zijn verderop in deze publicatie terug te vinden.

BENCHMARK ZEELAND

Met openbaar beschikbare cijfers, zoals van het CBS of uit de Cultuurmonitor, hebben we de culturele en creatieve sector van de provincie Zeeland vergeleken met de andere provincies én het landelijke beeld. We kijken naar de relatieve scores van Zeeland, gewogen naar het aantal inwoners, op de drie kapitalen: cultureel, sociaal en economisch. In bijlage 2 is een Excel-sheet beschikbaar met landelijke en Zeeuwse cijfers, inclusief een rangordening van Zeeland tussen de andere provincies.

BENCHMARK ZEELAND

CULTUREEL KAPITAAL

Rijke culturele infrastructuur

Zeeland heeft een rijke culturele infrastructuur: er zijn relatief veel culturele voorzieningen per hoofd van de bevolking. In vergelijking met andere provincies staat Zeeland dan ook vaak bij de top drie provincies. Zo is Zeeland in 2020 met 3670 Rijksmonumenten, 30 kunstgaleries en expositieruimten, acht bioscopen, 25 boekwinkels, tien podiumkunstorganisaties en twee poppodia koploper in vergelijking met andere provincies. En met 23 musea staat Zeeland op de tweede plek. Over de jaren heen (van 2013 tot 2020, en soms 2021) blijkt eveneens de positie van Zeeland constant.

Weinig zaalcapaciteit, voorstellingen en activiteiten

Hoewel er in Zeeland relatief veel podiumkunstorganisaties zijn, zijn er in vergelijking weinig podiumkunstvoorstellingen. Dit geldt voor alle type voorstellingen: theater, dans, muziektheater en cabaret of kleinkunst. En hoewel Zeeland in 2019 nog op de vijfde plek stond met het aantal muziekvoorstellingen, is

ook deze in 2020 gezakt naar de elfde plaats. Eveneens valt het aantal theaterzalen en de zaalcapaciteit lager uit dan men zou verwachten op basis van het aantal theaters. En waar Zeeland met 21 bibliotheken nog op de vierde plek staat (met de grootste omvang van collectie) organiseren zij veruit de minste bibliotheekactiviteiten.

Voorzieningen zijn ver weg

De gemiddelde afstand voor Zeeuwen tot musea, podiumkunstinstellingen en bibliotheken is relatief groot. In mindere mate geldt dat ook voor bioscopen en poppodia. Deze afstand verklaart mogelijk het contrast tussen de infrastructuur (het hoge aanbod) en het bezoek en deelname (relatief lage participatie, zoals verderop wordt besproken).

Weinig kunstopleidingen

Zeeland kent één culturele opleidingen op het hbo of wo-niveau (op bachelor- en/of masterniveau).¹

SOCIAAL KAPITAAL

Lage bezoekerscijfers

We zagen eerder bij het culturele kapitaal al

een relatief laag aantal activiteiten, en deze trend zien we terug in het aantal bezoekers. Bijna alle bezoekerscijfers zijn laag in Zeeland: bij de verschillende soorten podiumkunsten, de bioscoop en de bibliotheek (zowel het fysieke bezoek aan als uitleningen). Daarentegen zien we wel dat het aantal leden van de bibliotheek, ook onder jeugd, relatief hoog is. Bezoek aan de musea zit steeds net onder het gemiddelde (2015-2020).

Weinig beoefening

Over het algemeen is er een lage actieve deelname aan cultuur onder de Zeeuwse bevolking. Er wordt relatief weinig aan beeldende vormen van kunst gedaan (tekenen, schilderen etc.), weinig gezongen en ook de podiumkunsten worden weinig beoefend (toneel, musical, ballet en dans etc.). Respectievelijk neemt Zeeland hiermee de elfde, elfde en twaalfde plek in in vergelijking met de andere provincies. Daarentegen is het spelen van een muziekinstrument door de jaren heen populairder geworden (van plaats 12 in 2018 naar de derde plaats in 2020).

Hoge betrokkenheid

Door de jaren heen heeft Zeeland een hoge

¹ Het betreft hier de Liberal Arts and Science opleiding aan de University College Roosevelt.

BENCHMARK ZEELAND

betrokkenheid. Een flink percentage Zeeuwen is lid, vrijwilliger en/of donateur van een culturele vereniging of hobbyclub. In 2020 is dit bijna een kwart van alle Zeeuwen, en dat is landelijk gezien het hoogste percentage.

Veel amateurkunstverenigingen, vooral muziekverenigingen

Het aandeel amateurkunstbeoefenaars ligt in Zeeland steeds rond de 40 procent. Opvallend is dat het aandeel beoefenaars in Nederland gemiddeld genomen steeg tussen 2017 en 2020 terwijl in Zeeland een lichte daling te zien is. Het aandeel beoefenaars dat een les, cursus of workshop volgt fluctueert sterk door de jaren heen. In het Coronajaar 2021 volgt nog maar 12 procent lessen, workshops of cursussen. Dat was 48 procent in 2017.

Zeeland heeft verder relatief veel amateurkunstverenigingen vergeleken met andere provincies, vooral muziekverenigingen (instrumentaal en zang). Het aantal toneelverenigingen is in 2021 met 38 niet hoog en de provincie staat hiermee op de achtste plaats.²

Krachtige verenigingen met een hoog artistiek aanbod, maar een beperkte maatschappelijke oriëntatie

In 2018 hadden amateurkunstverenigingen in Zeeland een relatief grote organisatiekracht: zij blijken goed in staat (bestuurs)leden, vrijwilligers en artistieke begeleiders te werven.³ Ook het artistieke aanbod van de Zeeuwse verenigingen is in 2018 relatief sterk (denk hierbij aan aanbod van lessen, masterclasses, etc. onder leiding van een goed opgeleide begeleider). In 2021, in het tweede jaar met coronabeperkingen, verzwakt de positie van Zeeland op beide vlakken. De maatschappelijke oriëntatie van de Zeeuwse verenigingen was al relatief zwak in 2018 en dat blijft zo in 2021. In vergelijking met andere provincies zet Zeeland zich minder in voor de lokale samenleving (scholen, buurten, wijken, etc.) of het bereik van speciale doelgroepen.

ECONOMISCH KAPITAAL

Weinig bedrijfsvestingen, werkgelegenheid en zelfstandigen in de Zeeuwse culturele sector

Zeeland staat sinds 2017 stevast op de

laatste plaats als het gaat om aantal bedrijfsvestigingen in de culturele en creatieve sector. Ook wanneer we toespitsen op bedrijfsvestigingen specifiek voor kunsten en cultureel erfgoed staat Zeeland op plaats twaalf. Dit wil niet zeggen dat er geen beweging of groei in zit. Net als bij het landelijke beeld zien we in Zeeland een lichte toename in het aantal bedrijfsvestigingen. Wanneer we vervolgens kijken naar de werkgelegenheid in de culturele en creatieve sector (gemeten in voltijdsequivalenten, vte) neemt Zeeland wederom de twaalfde plaats in. Het aandeel van de Zeeuwse sector in de totale werkgelegenheid ligt laag; op steeds één procent. Daarnaast zijn er weinig zelfstandigen in de sector als geheel, of binnen kunsten en cultureel erfgoed specifiek. Hoewel ook hier de aantallen stijgen.

Grote contrasten aantal werkenden en vrijwilligers

Er zijn relatief weinig werkenden in de Zeeuwse musea (zowel gezien in werkzame personen als in fte's), terwijl het aantal vrijwilligers in de musea (in mensjaren)

² De cijfers voor amateurkunstbeoefening komen van het Landelijk Kenniscentrum voor Cultuureducatie en Amateurkunst (LKCA), en zijn speciaal op ons verzoek bewerkt.

³ Zie voor meer uitleg de Verenigingsmonitor op de site van het LKCA. Voor die van 2021 zie [VerenigingsMonitor 2021 - LKCA](#). Wij danken Arno Neele van het LKCA en Hans Mariën van IVA Onderwijs voor het beschikbaar stellen en bewerken van de data uit de Verenigingsmonitor (en de Monitor Amateurkunst).

BENCHMARK ZEELAND

relatief erg hoog is. Bij bibliotheken zien we juist het tegenovergestelde: het aantal werkenden is hoog en het aantal vrijwilligers laag. Opvallend is dat landelijk het aantal vrijwilligers in bibliotheken tussen 2015 en 2020 ruim verdubbelde, terwijl in Zeeland in dezelfde periode het aantal juist is afgenomen.

Weinig eigen inkomsten in de bioscopen en musea, veel in de bibliotheken

De recettes in de bioscopen zijn door de jaren heen (2013-2020) relatief laag. Voor 2019 op 2020 zijn de recettes meer dan gehalveerd, dit beeld zien we zowel landelijk als voor de provincie. Dit is niet vreemd gezien veel culturele instellingen, en daarmee ook bioscopen en musea, hun deuren moesten sluiten vanwege de beperkende coronamaatregelen. De eigen inkomsten van musea zijn in Zeeland ook relatief laag, hoewel daar in 2019 verbetering in te zien was is deze in 2020 weer weg. Hier staat tegenover dat de inkomsten van de bibliotheken steeds weer relatief hoog zijn (2015-2020) voor Zeeland, en ook de inkomsten lopen in 2020 niet zo drastisch terug als bij de andere categorieën.

Geen BIS-, wel fondsinkomsten

In de periode 2016-2020 waarover we data

hebben zijn er geen instellingen in Zeeland die in de landelijke BIS zitten. Als het gaat om inkomsten uit de zes landelijke cultuurfondsen scoort Zeeland gemiddeld.

Relatief weinig gemeentelijke cultuurlasten

In 2017 en 2019 zijn de totale uitgaven aan cultuur per hoofd van de bevolking van de Zeeuwse gemeenten gezamenlijk relatief laag. De uitgaven aan cultuur van de provincie scoort daarentegen relatief hoog. Dit wordt grotendeels veroorzaakt doordat de Bibliotheek van Zeeland (incl. Vlissingen) en toenmalig ZB Planbureau gezamenlijk zijn opgevoerd en geheel op de cultuurlasten drukken. De Provincie Zeeland neemt dan ook zo'n twee derde van de totale provinciale uitgaven aan bibliotheken in Nederland voor haar rekening.

De tabellen van de benchmark waarin gegevens van zowel Zeeland als Nederland worden gegeven en de positie van Zeeland ten opzichte van de andere provincies valt af te lezen is te vinden in bijlage 2.

RESEARCH COMMUNITY

Om de behoeften van de culturele sector rondom het ontwikkelen van een cultuurmonitor in beeld te krijgen, hebben we een zogeheten *online research community* georganiseerd.

Vertegenwoordigers van culturele instellingen, organisaties, professionele kunstenaars, makers en beleidsadviseurs cultuur van de grotere gemeenten in de provincie, zijn uitgenodigd om aan dit online gesprek deel te nemen. Omdat we niet enkel een oproep wilden doen om wensen en behoeften rondom het ontwikkelen van een monitor in beeld te brengen, hebben we dit gesprek ook gebruikt om meer inzicht te krijgen in de context van het aanbod, publiek en cultureel ondernemerschap in Zeeland.

Anne-Fay - Reaspora - credits Wouter Romeijnders

RESEARCH COMMUNITY

IN GESPREK VERTEGENWOORDIGERS VAN HET ZEEUWSE CULTURELE VELD

De provincie Zeeland heeft in samenwerking met HZ Kenniscentrum Zeeuwse Samenleving een lijst opgesteld van relevante personen en organisaties uit de cultuursector, die namens de projectgroep per e-mail zijn uitgenodigd. De lijst is een vertegenwoordiging van 65 culturele instellingen en kunstenaars/makers uit Zeeland. Daarnaast is er een algemene oproep gedaan via sociale media en zijn de organisaties uit de lijst telefonisch benaderd. 35 vertegenwoordigers van het Zeeuwse culturele veld hebben zich aangemeld om deel te nemen aan de online research community. Per e-mail en telefonisch is hun deelname bevestigd.

De community liep van dinsdag 2 tot en met dinsdag 12 november 2021. We zijn dinsdagavond begonnen met een gezamenlijke startbijeenkomst, waarin het doel van het online gesprek en de praktische zaken rondom het gebruik van het platform nader zijn toegelicht.

Uiteindelijk hebben 14 vertegenwoordigers van de Zeeuwse cultuursector actief deelgenomen aan de online research community. In het gesprek zijn vertegenwoordigd: musea (3), initiatieven

voor concerten (2), poppodium (1), platform voor filmmakers (1), erfgoedorganisatie (1), muziekschool (1), organisatie voor cultuureducatie (1), zelfstandig theatermaker (1) en beleidsadviseurs cultuur (3).

Daarnaast heeft een vertegenwoordiger van een theaterproductiehuis en festival later per e-mail input gegeven. Acht van deze vertegenwoordigers zijn actief op verschillende plekken in de provincie of gevestigd in de grotere gemeenten (Goes, Middelburg).

We hebben via verschillende manieren geprobeerd om de mensen die zich wel hadden aangemeld maar niet deelnamen aan het gesprek toch te betrekken. Helaas is dat onvoldoende gelukt. Al met al zijn we tevreden met de inhoud die het online gesprek heeft opgeleverd. Het is echter belangrijk om de resultaten van de online research community te bezien vanuit het gegeven dat er sprake was van een laag aantal deelnemers. We spreken hier niet over de mening van de Zeeuwse cultuursector, maar enkel over de mening van de deelnemers aan het online gesprek.

Over informatiebehoefte, cultuuraanbod, publiek en ondernemerschap

In de community hebben we drie onderwerpen besproken:

1. Informatiebehoefte cultuurmonitor Zeeland
2. Cultuuraanbod en publiek in Zeeland
3. Cultureel ondernemen in Zeeland

RESEARCH COMMUNITY

1. INFORMATIEBEHOEFTE CULTUURMONITOR ZEELAND

Aan de deelnemers van de community is gevraagd aan welke informatie zij behoefte hebben met het oog op een te ontwikkelen cultuurmonitor in Zeeland. Ook is gevraagd welke gegevens zij zelf al verzamelen.

De informatiebehoefte van de deelnemers van de community concentreert zich met name rond twee thema's, namelijk meer inzicht in het (potentiële) publiek en het in beeld brengen van de culturele infrastructuur.

Inzicht in het (potentiële) publiek

Er is behoefte aan meer inzicht in het (potentiële) publiek. Er wordt hier onderscheid gemaakt in:

- het huidig publiek;
- inwoners van de provincie Zeeland;
- mensen die van buiten Zeeland naar de provincie komen.

Het gaat hierbij om vragen als: Hoe ziet de (samenstelling van de) Zeeuwse bevolking er uit? Welke behoeften en interesses hebben zij op het gebied van cultuur? Wie maakt gebruik van welk aanbod? Maar ook: wie bereiken we juist niet en waarom?

Met name een totaalbeeld van huidig bezoek binnen de provincie en meer inzicht in de 'vraagkant' is gewenst. Inzicht in verschillende doelgroepen wordt daarbij belangrijk gevonden. Naast inzicht in het (potentiële) publiek onder Zeeuwse inwoners, spreekt men ook over publiek van buiten Zeeland c.q. toeristen en mogelijk nieuwe inwoners.

In beeld brengen van de culturele infrastructuur

Daarnaast is er bij de deelnemers van de community behoefte aan een beter beeld van de culturele infrastructuur. Een overzicht van alle culturele instellingen en organisaties, kunstenaarspraktijken en initiatieven die actief zijn in de provincie. Wie is actief binnen de cultuur sector? Welke organisaties/initiatieven/zelfstandigen zijn er? Wat doen ze? Waar zijn ze gevestigd en waar actief? Welke netwerken zijn er? Met name de grotere instellingen en initiatieven zijn bekend, maar de kleinere zijn niet bij iedereen even goed in beeld. Een overzicht helpt enerzijds om het netwerk te versterken (elkaar makkelijker te vinden en te kunnen betrekken), anderzijds biedt het inzicht in de spreiding van het huidige aanbod en in hoeverre vraag en aanbod met elkaar matchen.

Welke informatie wordt op dit moment verzameld?

Het verzamelen van informatie gebeurt op dit moment veelal versnipperd. Culturele instellingen en initiatieven verzamelen momenteel met name informatie over huidige bezoekers op basis van ticketdata en in sommige gevallen website-data, of hebben hiertoe pogingen gedaan. Het gaat daarbij voornamelijk om bezoekersaantallen en kenmerken van het publiek, zoals leeftijd. Af en toe wordt er bij het publiek zelf aanvullende informatie verzameld over waardering van het bezoek en hun interesses, bijvoorbeeld via surveys.

2. CULTUURANBOD EN PUBLIEK IN ZEELAND

In het tweede, meer inhoudelijke topic hebben we gevraagd naar het cultuuraanbod en het publiek. Wat vindt men van het aanbod en de culturele infrastructuur? Wat is bijzonder, wat wordt gemist? En: hoe typeert men vanuit de informatie die er wel is het publiek en hun culturele belangstelling, wie bereikt men al en wie nog niet?

RESEARCH COMMUNITY

Rijk aanbod, waarin ook zaken worden gemist

Verschillende gesprekspartner vinden dat Zeeland een rijk cultureel aanbod heeft, “zeker gezien het aantal inwoners”. “Het is relatief groot en divers”, en: “Het Zeeuwse culturele aanbod is een aanbod dat niet onder doet voor wat er landelijk gebeurt.” Anderen tekenen aan dat het aanbod voor 50-plussers wel voldoende en gedifferentieerd lijkt, maar dat het voor 30-minners onvoldoende is en niet goed toegesneden op deze doelgroep. Er wordt een ketenbreed aanbod gemist op het gebied van de beeldende kunst: van opleiding, via presentatieplekken tot een topmuseum dat ook toeristen trekken kan. Ook een programmerende instelling wordt gemist; een instelling die aansluiting zoekt op de Zeeuwse cultuur, de geschiedenis, het landschap. Bovendien zou de popsector (poppodia en popfestivals) zich verder willen ontwikkelen, een sector waarmee je toch juist “de jongere, toekomstige doelgroep goed kan bedienen.”

Verschraald, versnipperd en seizoensgebonden aanbod

Verschraling van het aanbod wordt ook genoemd. Interessante voorstellingen, concerten, festivals en exposities zijn

kleinschalig en worden vooral gedragen door individuen zonder steun van subsidiënten en/of sponsors. Er is weinig grootschalig gesubsidieerd aanbod. Het aanbod is bovendien versnipperd: op een aantal plaatsen goed en van nationaal niveau en op andere plaatsen kwalitatief niet goed. De indruk is dat er een naar regio/eiland een eigen aanbod met een eigen karakteristieke kenmerken is. Men kon niet helemaal duiden wat dan de verschillen naar regio/eiland zijn. Een concentratie van kwalitatief hoogwaardig aanbod op Walcheren wordt wel genoemd. Elkaar leren kennen en samenwerken (bijvoorbeeld om aanbod beter zichtbaar te maken voor het publiek) zijn vaker genoemde oplossingsrichtingen. Het bovengenoemde programmeringsinstituut zou ook elke keer op een ander eiland kunnen neerstrijken. Een gesprekspartner heeft het over aanbod dat sterk seizoensgebonden is, vooral in mei tot en met september. We zouden ons moeten inzetten om “de inwoners ook tijdens de donkere wintermaanden een goed cultuuraanbod te bieden. Draagt bij aan de vestigingsfactor voor jonge gezinnen/bruisende stad voor studenten.”

Betrokken maar klassiek publiek

Alle deelnemers zien vooral een cultuurnieuwsgierig publiek op het aanbod

afkomen. Het publiek is homogeen langs klassieke lijnen: ouder, wit, theoretisch opgeleid. “Grote groepen mensen zijn nu niet vertegenwoordigd in onze bezoekercijfers, mensen met een migratieachtergrond, praktisch opgeleiden en mensen met een beperking”, zegt iemand. Dat is niet per se problematisch vindt iemand: “Voor elke vorm van cultuur is publiek... Iedereen er met de haren bij moeten slepen is grote onzin... Respecteer gewoon de diversiteit.” Iemand voegt toe: “toeristen weten we nog weinig te bereiken.” Ook hier wordt het gebrek aan goede inzichten in wie het publiek nu is en hoe je die inzichten kunt ontwikkelen genoemd. Vooral ook met het oog op het bereiken van de 35-55-jarigen.

3. CULTUREEL ONDERNEMEN IN ZEELAND

We hebben de deelnemers van de community gevraagd wat nodig is om (goed) cultureel te kunnen ondernemen in Zeeland en wat volgens hen nodig is om cultuurmakers- en ondernemers in Zeeland te houden.

RESEARCH COMMUNITY

Een infrastructuur die netwerkvorming ondersteunt

Een goede infrastructuur en goed klimaat waarin makers en ondernemers binnen de cultuursector elkaar weten te vinden en versterken is volgens de deelnemers belangrijk. Een overheid die hierin faciliteert, en dit samen met cultuurmakers en initiatieven helpt opbouwen, is gewenst. Daarnaast is het van belang dat er een infrastructuur is waarin (talent)ontwikkeling mogelijk blijft. Ook hier kunnen overheden vooral een faciliterende rol vervullen.

Ruimte faciliteren: fysiek, financieel en organisatorisch

Door de deelnemers worden diverse concrete ideeën genoemd hoe dit faciliteren door de overheden eruit zou kunnen zien. Zo geeft een deelnemer aan dat “met name ZZP’ers en kleine organisaties extra slagkracht zouden kunnen gebruiken, zowel in facilitaire zin als financiële/organisatorische zin”. Concreet zouden overheden, in samenwerking met grotere culturele instellingen, kunnen bijdragen aan werkplaatsen. Daarnaast zouden overheden volgens deze deelnemer kunnen bijdragen via laagdrempelige financiering en ondersteuning in het acquireren van financiering bij derden (fondsen, private ondersteuning).

Verbinding met brede maatschappelijke thema’s, maar eigenwaarde behouden

Een andere deelnemer oppert om culturele initiatieven uit te nodigen om antwoorden te formuleren op vraagstukken van de toekomst, om zo creativiteit en verbeelding op nieuwe terreinen in te zetten, bijvoorbeeld in de zorg. Een andere deelnemer noemt de inbreng van cultuurmakers bij de ruimtelijke invulling van stad en platteland. Ook uitvoeringsorganisaties van kunsteducatie zijn met de verbinding tussen kunst en cultuur en andere domeinen bezig. Daarbij wordt het als belangrijk gezien om de intrinsieke waarde van kunst en cultuur goed in het oog te houden.

Overheid als ambassadeur voor cultuur

Tot slot is een betrokken overheid op het thema cultuur van belang. Een deelnemer gaf aan dat het belangrijk is dat “bestuurders van gemeente en provincie hun ambassadeursfunctie voor Zeeuwse kunst en cultuur willen oppakken. Voor een goed werkklimaat, heb je ook een goed woonklimaat nodig.” Ook voor de toeristische sector mag cultuur nog breder worden uitgedragen.

VERDIEPENDE GESPREKKEN

In de research community werden een aantal thema's genoemd die een verdere verdieping verdienen omdat er nog te weinig inzichten over opgehaald waren. We hebben ervoor gekozen om hiervoor twee verdiepende gesprekken te organiseren. Het eerste gesprek was met beleidsadviseurs cultuur van gemeenten, te weten Goes, Middelburg, Vlissingen en Terneuzen. Het tweede gesprek was met vertegenwoordigers van culturele organisaties, te weten de directeur van een filmfestival en de directeur van een samenwerking van verschillende theaters. De directeur van een centrum voor hedendaagse kunst is omwille praktische redenen los geïnterviewd. De resultaten van dit gesprek hebben we opgenomen in de resultaten van het gesprek met vertegenwoordigers van culturele organisaties.

VERDIEPENDE GESPREKKEN

In de verdiepende gesprekken hebben we het gehad over samenwerking, de rol van de overheid en informatie (behoefte).

1. RESULTATEN GESPREK MET BELEIDSADVISEURS CULTUUR

Samenwerking tussen overheden in Zeeland is versterkt, maar behoefte aan meer structuur

Mede door toedoen van corona is de samenwerking tussen overheden in Zeeland op het gebied van cultuur versterkt. Onder andere door het opzetten van een gezamenlijk fonds. Corona heeft gemeenten gedwongen om breder te kijken, naar de provincie als geheel en naar het culturele veld als gelijkwaardige partner. Er zijn een aantal overlegstructuren (Z4, OZO, Zeeuws Cultuur Overleg, Cultural Board) maar de invulling hiervan is nog enigszins ad hoc. De samenwerking met de provincie is geïntensiveerd, mede door 'Samen in Zee'.

De verbinding met kunstenaars en overzicht worden gemist

Ambtenaren weten elkaar steeds beter te vinden, maar de verbinding met kunstenaars wordt nog gemist. Alhoewel de culturele sector meer in beeld is gekomen via de (nood)fondsen, is er een heel deel van de

sector waar nog geen zicht op is. Met name op de praktijk van individuele kunstenaars en (kleinere) initiatieven. Overzicht is hierbij gewenst.

De wil om samen te werken is er, maar (gevoel) van afstand is een gegeven

Er zijn culturele instellingen die elkaar gevonden hebben en de samenwerking met elkaar opzoeken, bijvoorbeeld in programmering. De wil om samen te werken is er, zowel tussen gemeenten onderling als met culturele organisaties, maar er moeten nog stappen gezet worden om dingen echt van de grond te krijgen. Het (gevoel) van afstand blijft een gegeven. Ook wordt opgemerkt dat het publiek per gebied ook als anders wordt ervaren.

Faciliterende overheid: ondersteunende rol

De beleidsadviseurs zien voor de overheden vooral een ondersteunende rol. Kaders schetsen, actief aangeven welke ontwikkelingen er zijn, processtappen makkelijker maken, mensen en initiatieven bij elkaar brengen. Het culturele veld moet zelf het voortouw nemen. De overheid zou een coördinerende en informerende rol kunnen vervullen. Daarnaast kan gekeken worden hoe cultuur een middel kan zijn om andere

vraagstukken (zoals toerisme, economie, vitaliteit van gemeenten) in te vullen. Deze opvattingen komen dus in grote lijnen overeen met de resultaten uit de research community.

Behoeft aan grensoverschrijdende data en publieksonderzoek

Er is behoefte aan onderzoek naar publiek en (de behoeften van) doelgroepen, inclusief informatie over (bezoeker)stromen van en naar België. Dit is onder andere nodig om een goed vestigingsklimaat te kunnen creëren. Jongeren zijn een specifieke doelgroep waar nog weinig over bekend is op het gebied van wensen en behoeften met betrekking tot cultuur. Men is niet alleen benieuwd naar aantallen, maar ook naar de beleving van cultuur.

Functie van een provinciale cultuurmonitor: inzicht in publiek, doelgroepen en cultureel klimaat

Een provinciale cultuurmonitor zou dit inzicht in publiek en doelgroepen kunnen geven. Informatie over wat inwoners willen en hoe cultuur ervaren wordt. De informatie kan ook gebruikt worden om witte vlekken en ontwikkelpunten in beeld te brengen om de sector als geheel richting de toekomst te helpen. Sluiten de ontwikkelingen op het

VERDIEPENDE GESPREKKEN

gebied van cultuur nog voldoende aan op de economische ontwikkelingen? Is er (nog) genoeg te beleven op cultureel gebied? Cultuur wordt gezien als een belangrijke factor voor de leefbaarheid en een aantrekkelijk vestigingsklimaat.

2. RESULTATEN GESPREK MET VERTEGENWOORDIGERS VAN CULTURELE ORGANISATIES

Gezamenlijk belang is voorwaarde voor goede samenwerking

Samenwerkende bij organisaties van verschillende theaters zorgt voor een samenhangend verband in programmering en wordt als efficiënt beschouwd. Vanuit een gezamenlijk belang is er een structuur ontstaan die werkt. Bij andere organisaties wordt het belang van samenwerking ook gevoeld en is men hier bovendien bereid toe, maar lukt dit in de praktijk niet altijd. Vanuit het perspectief van het centrum voor hedendaagse kunst wordt opgemerkt: kijk ook naar samenwerking internationaal en landelijk en niet alleen lokaal. Veel organisaties zijn actief op een ook internationaal gezien hoog kwaliteitsniveau. Zij willen ook samenwerken, maar niet alleen lokaal. Als er al lokaal samengewerkt wordt, dan alleen op hoog niveau.

Culturele organisaties weten elkaar steeds beter te vinden

De eilandenmentaliteit die in Zeeland heerst wordt ook bij de vertegenwoordigers van de cultuursector gevoeld. De samenwerking tussen kunst- en cultuurorganisaties uit de verschillende delen van de provincie is niet zo vanzelfsprekend, maar men weet elkaar steeds beter te vinden. Gedupeerde Anita Pijpelink heeft hier een belangrijke rol in gespeeld. Het Zeeuws Cultuur Overleg wordt inmiddels druk bezocht. Waar eerder iedereen echt voor zichzelf bezig was, wordt er nu meer gezamenlijkheid gevoeld. Organisaties weten van elkaar wat er speelt en kunnen soms samen een vuist maken als dit nodig is. Er ontbreekt nog wel een institutioneel programma van samenwerking.

Gevoel van urgentie om samen te werken, maar waken voor té veel overleg

Het gevoel van urgentie om samen te werken is gegroeid, maar daaruit komt ook veel overleg voort. Het provinciale Zeeuws Cultuur Overleg, de Cultural Board en ook landelijke overleggen. Daar is eigenlijk geen geld en tijd voor. Het zou fijn zijn als het wat compacter kan. Er is ook onduidelijkheid over waarom welke organisaties in welk overleg zitten en met welke agenda.

Een gezamenlijke visie voor Zeeland; ben trots op wat er is en ga uit van het bijzondere

De gesprekspartners zien veel goede initiatieven in Zeeland, maar missen een overkoepelende visie. Wat is de behoefte van inwoners en toeristen? Wat willen wij als provincie bieden? Wat is daarvoor nodig? Een gedeelde visie vanuit de gemeenten en provincie die aansluit op behoeften en ontwikkelingen, onder andere op het gebied van publiek en talentontwikkeling, is gewenst. En ben trots op wat er is, laat aan anderen de instellingen zien die op hoog niveau actief zijn en erken dat zij een grote rol spelen in het culturele klimaat in de stad en in de provincie. Denk ook aan het bijzondere van Zeeland als plek in de luwte. Hier kunnen kunstenaars zich in alle rust terugtrekken, vrij experimenteren, durft men ook meer omdat het niet gelijk door iedereen beoordeeld wordt.

Goed klimaat kunst en cultuur als onderdeel van aantrekkelijk vestigingsklimaat

Het publiek dat in Zeeland komt (vanuit het perspectief van deze organisaties) is over het algemeen wat ouder. Zowel publiek dat uit Zeeland komt, als publiek van buiten de provincie. De provincie Zeeland heeft een

VERDIEPENDE GESPREKKEN

‘probleem’ met vergrijzing en wegtrekkende jongeren. Voor een deel zal dit opgelost worden door ontwikkelingen die al in gang zijn gezet en een aantrekkende werking hebben, zoals het bouwen van woningen. Maar er moet ook gewerkt worden aan een goed klimaat voor kunst en cultuur. In de eerste versie van de ontwikkelagenda cultuur wordt dit goed benoemd: om een goed klimaat kunst en cultuur te hebben, moet je ook een goed klimaat voor de makers hebben.

(Financiële) ondersteuning en faciliteiten zijn nodig

Het culturele veld is zelfredzaam. Als de overheid het niet doet, dan doet het veld het zelf wel. Toch is ondersteuning van de overheid, zeker op dit moment, cruciaal. In het verleden zijn er volgens de gesprekspartners allerlei dingen afgebroken op het gebied van kunst en cultuur. Op dit moment, in tijden van de coronacrisis, kun je niet verwachten van het veld dat zij het herstel zelf organiseert.

De hele sector zou gebaat zijn bij financiële ondersteuning. Daarnaast zijn faciliteiten zoals locaties belangrijk. Het is daarbij van belang om goed na te denken wat provinciebreed nodig is. De organisaties en

instellingen willen wel samenwerken maar het kan pas als er ruimte is, ook financieel.

Stabiele rol van de overheid; mensen bij elkaar brengen

Een stabiele rol van de overheid is gewenst, zodat er ook meerjarenplannen gemaakt kunnen worden. De zekerheid van gelden op het gebied van kunst en cultuur voor de hele provincie zouden helpend kunnen zijn om de provincie Zeeland als cultureel gebied te kunnen (blijven) ontwikkelen.

De provinciale overheid moet vooral volgen en inzetten op het bij elkaar brengen van mensen in bijeenkomsten waar aan alles gedacht is. Vooral als standpunten over kunst en vrijheden hierbinnen sterk uiteenlopen zoals in (religieus) Zeeland. Dan kan de provincie pacificeren en helpen draagvlak te creëren voor kunst en cultuur. Dat is belangrijker dan het inzetten op een kwartiermaker, op profilerend thema X, of op de rol als initiator.

Belangrijk om als bestuurders en ambtenaren kennis te hebben van de sector

Het is vooral belangrijk dat ambtenaren veel weten van de sector, de sector aanvoelen. Dat is nu wel het geval. We hebben behoefte aan bestuurders en ambtenaren die zich

willen laten opvoeden, die kennis willen opdoen, zich willen verdiepen, die als bestuurder tijd in hun agenda krijgen en maken om dit te doen, om eens mee te gaan naar Kassel of Venetië. Dan komt die trots.

Functie van een provinciale cultuurmonitor: inzicht in publiek en behoefte vanuit de makers

Over het algemeen lijken de grotere culturele organisaties goed zich te hebben op hun publiek. Voor de kleinere initiatieven is het niet altijd mogelijk om hier uitvoerig inzicht in te krijgen. Voor alle organisaties geldt dat ze hun publiek wel beter willen leren kennen: hoe komen ze hier, waar komen ze vandaan, hoe weten ze van ons, hoe combineren ze het met andere dingen, hoeveel daarvan is ook kunst, hoe bereik je ze? Daarnaast is meer inzicht gewenst in de behoefte vanuit de makers. Zoals eerder is aangegeven, moet je om een goed klimaat kunst en cultuur te hebben, ook een goed klimaat voor de makers hebben.

VERVOLG EN PRAKTISCHE INFORMATIE

Met de nulmeting voor de cultuurmonitor zoals deze nu gerealiseerd is, bieden we de randvoorwaarden om te bepalen wat de beste invulling zou zijn voor de cultuurmonitor Zeeland.

VERVOLG EN PRAKTISCHE INFORMATIE

Uit het traject komt naar voren dat er een duidelijke behoefte is aan een centrale informatievoorziening om gezamenlijk richting te geven aan de Zeeuwse cultuursector. Wezenlijk onderdeel daarvan zijn bovendien het beleid dat met de cultuursector samenhangt en de verschillende rollen die de partijen binnen het veld nemen of toebedeeld krijgen.

Voor de volgende fase ligt het initiatief bij de Provincie Zeeland. Graag werken we vanuit de opgedane inzichten en expertise met de verschillende betrokken partijen mee aan de realisatie van een volwaardige cultuurmonitor. Een cultuurmonitor die in methodiek bovendien vergelijking met andere delen van Nederland mogelijk maakt.

PRAKTISCHE INFORMATIE

Dit onderzoek is uitgevoerd in opdracht van en gefinancierd door de Provincie Zeeland. De Boekmanstichting werkte als hoofdaannemer samen met onderzoekers van Het PON | Telos en Pyrrhula Research Consultants. Dit samenwerkingsverband staat ook achter de realisatie van het monitoringsproject *Waarde van cultuur Brabant* waarvan de derde editie 21 juni 2022 verschijnt. Daarnaast realiseren zij

momenteel een eerste editie van een cultuurmonitor voor de provincie Gelderland.

Projectteam nulmeting cultuurmonitor Zeeland:

Bo Boers *Het PON | Telos*

Britte van Dalen *Het PON | Telos*

Henk Vinken *Pyrrhula Research Consultants*

Rogier Brom *Boekmanstichting*

Maartje Goedhart *Boekmanstichting*

LITERATUUR

Dool, A. van den (2022) 'Cultuurregio Zeeland zet de schouders eronder'. In: *Boekman*, jrg.34, nr. 130, 22-25.

Evenhuis, M. (2018) *Samen in Zee (2): het cultuurprofiel van Zeeland*. Middelburg: Provincie Zeeland.

COLOFON

© Amsterdam, juni 2022

Beeld cover: Valavond – credits: Tim van Kleunen

Tekst en onderzoek: Bo Broers (Het PON | Telos), Britte van Dalen (Het PON | Telos), Henk Vinken (Pyrrhula Research Consultants), Rogier Brom (Boekmanstichting), Maartje Goedhart (Boekmanstichting). Met medewerking van Luc Verschuren (HZ Kenniscentrum Zeeuwse Samenleving) en Jolanda van Overbeeke – van Sluijs (HZ Kenniscentrum Zeeuwse Samenleving).

OVER DE BOEKMANSTICHTING

www.boekman.nl

De Boekmanstichting is het onafhankelijke kenniscentrum voor kunst, cultuur en beleid in Nederland. Zij verzamelt, analyseert en verspreidt data en informatie over de cultuursector en stimuleert en faciliteert het gefundeerde cultuurdebat.

OVER HET PON | TELOS

hetpon-telos.nl/

Het PON & Telos verzamelt kennis met behulp van zeer uiteenlopende onderzoeksmethodieken. Via online panelonderzoek, via grootschalig kwantitatief onderzoek en benchmarks, via kwalitatief onderzoek, via research communities of door procesbegeleiding.

OVER PYRRHULA RESEARCH CONSULTANTS

www.henkinken.nl

Pyrrhula Research Consultants BV biedt onderzoeksondersteuning op het gebied van kunst en cultuur, onderwijs, werk en burgerparticipatie. Pyrrhula Research Consultants is een van de oprichters van [HTH Research](#), een onderzoeksnetwerk gericht op kunst, werk en beleid.

BOEKMANSTICHTING
Kenniscentrum voor kunst,
cultuur en beleid
Herengracht 415
1017 BP Amsterdam
www.boekman.nl

HET **pon | telos**

pyrrhula
RESEARCH CONSULTANTS

Boekmanstichting
Kenniscentrum voor kunst,
cultuur en beleid